

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№9

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 912 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-sentyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Postdan xaridgacha: influenser va ilg'or veb-ilova (PWA – progressive web app)ning chakana sotuvga real ta'siri	14
Abdulaziz Madjidov	
Ta'lim xizmatlari bozori samaradorligini oshirishda ta'lim klasterlarining roli	22
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Korxona raqobatbardoshligini oshirishda marketingning tovar strategiyasidan foydalanish holati.....	29
Xidirov Sherzod Olimovich	
O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni institutsionallashtirish: NFIS, Finlit.uz va ta'lim islohotlari	34
Irgashev Anvar Farxodovich	
Moslashuvchan menejment tizimlarini yashil iqtisodiyotga integratsiyalash tasnifi	39
Umarov Bexzod Batirovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	43
Sheraliyev Axror Sodiqovich	
O'zbekiston Respublikasida moliyaviy bank xizmatlarini rivojlantirishning tendensiyalari, undan samarali foydalanish imkoniyatlari va konseptual jihatlarini	48
Roziqov Behzod Bahrom o'g'li	
Metallurgiya korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish chet el tajribasi	54
Abdullayeva Matluba Nematovna	
Исследование связи между восприятием изменения климата и внедрением устойчивых методов ведения сельского хозяйства в Узбекистане	59
Светлана Ражабова, Бахром Миркасимов	
Surxondaryo viloyati qishloq xo'jalik tarmog'ini barqaror rivojlantirishni iqtisodiy-ekologik modellari	68
Abdug'aniyev Otabek Allajonovich, Xo'jamqulov Bekzod Turdaliyevich	
Milliy iqtisodiyotda real sektor salmog'i va uning o'zgarish tendensiyalari	75
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	
Qo'shilgan qiymatni soliqqa tortish uslubiyoti: xususiyatlari, vazifalari va muammolari	89
Xaitov Shuxrat Sharipboyevich	
Kognitiv yondashuv asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari grammatik va diskursiv kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy modeli va pedagogik texnologiyasi.....	94
Dadadjanova Feruza Muhammadyusupovna	
Transport tizimining rivojlanishi milliy iqtisodiy o'sishining asosi sifatida	98
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
Loyiha risklarini aniqlashda zamonaviy usullar va ularning samaradorligi.....	105
Marufhanov Davron Xasanovich	
Современные методы управления на железнодорожном транспорте в процессе трансформации системы.....	109
Кушакова Мамура Наримановна	
Финансовые механизмы и модели менеджмента в развитии устойчивой экономики транспортных компаний	115
Шарапова Гулчехра Рустамовна	
Kasbiy ta'limda o'quvchilarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish va baholashning innovatsion yondashuvlari	120
Maxkamova Zuhra Tursunpulotovna	
Audit ishi sifati darajasini oshirish yo'nalishlari.....	124
Qushmatov Otaxon Qurbonaliyevich	

Erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	131
Yuldashev Baxtiyor Gayradjonovich	
Ko'chmas mulk qiymatini baholash va uning ekonometrik tahlili	135
Jaloliddinova Mohira Alisher qizi	
Современные тенденции и вызовы бюджетно-макроэкономической политики в Узбекистане	142
Хазраткулова Лола Нармуминовна	
Intellectual mulkda iqtisodiy mohiyat, mazmun hamda huquqiy jihat uyg'unligi	148
N.D.Maxmudova	
Axborot texnologiyalari asosida ta'limda loyiha boshqaruvida sun'iy intellekt va mashinali o'qitish imkoniyatlari	152
Xodjiyeva Durdona Abdurasolovna	
Концепция "Зеленого учета" и его значение для экономического развития.....	157
Умарова Зулайхо Турсуновна	
Iqtisodiyotning asosiy tarmoq va sohalariga kiritilgan investitsiyalarning joriy holati tahlili	166
Ismailova Kutlibeka Ulug'bek qizi	
O'zbekistonda yoshlar tashkiloti faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos jihatlari va rivojlanish bosqichlari	172
Usmonov Adxamjon A'zamjonovich	
O'zbekiston Respublikasi maxsus iqtisodiy zonalarini investitsion holatini hududlar kesimida tahlili.....	178
Anvarxonov Abdulatifxon Jamshidxon o'g'li	
Kichik biznes va o'rta biznesni rivojlantirish orqali aholi farovonligini ta'minlash.....	184
Ahmedov Oybek Turgunpulatovich, Nurqulov Nurbek Sirojiddin o'g'li	
Fiskal siyosat instrumentlari orqali yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va legallashtirish metodologiyasi.....	189
Ergasheva Malikaxon Avazxon qizi	
Fond bozorida savdo strategiyasi va uni amalga oshirishga yo'nalishlari.....	192
Soliev Istam Ixtiyorovich	
Sanoat korxonalarini innovatsion rivojlantirishning asosiy tamoyillari	197
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda davlat boshqaruvi tizimining isloh qilinishi: Tajriba va istiqbollar.....	202
Mashrabaliyev Ibroximbek Mashrabaliyevich	
Iqtisodiyotning real sektorida investitsion loyihalarni moliyalashtirish amaliyoti.....	209
Qosimova Lola Sultanovna	
Sanoat mahsulotlari eksportida logistika zanjirining uzluksizligini ta'minlash: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar.....	217
Kurbonova Ma'mura Abdukarim qizi	
Soliq ma'murchiligiga zamonaviy texnologiyalarini joriy etish orqali qo'shilgan qiymat soliq ma'murchiligi bazasini kengaytirish yo'llari	222
Raxmonqulov Umidjon Rustam o'g'li	
Инновационные подходы к созданию проблемно-ориентированной системы прогнозирования, оптимизации и управления отраслями региональной экономики (жилищное строительство)	231
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
Tovar-moddiy resurslar harakati samaradorligini oshirishda UZEX faoliyatining joriy holatini baholash.....	238
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Mamatkulov Farrux Gulomjon o'gli	
Sog'liqni saqlash tizimida tadbirkorlik faoliyatining turlari	244
Solikhova Dildora Alisher qizi	

“O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” ajning asisii faoliyatini samaradorligini oshirishda autsorsing xizmatini joriy etish strategik asoslari	250
Kaxarova Nilufar Yerkinjonovna	
Mintaqani kompleks rivojlantirishning metodologik asoslari va ustuvor yo‘nalishlari.....	256
Jumayeva Zulfiya Qayumovna	
Sog‘liqni saqlash tashkilotarida xarajatlar samaradorligini ta‘minlash masalalari	260
Raximova Maftuna Axmadjon qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida sof foydani taqsimlash bilan bog‘liq bo‘lgan soliq solish masalalari	264
Suyunov Otabek Shuxrat o‘g‘li	
O‘zbekiston qonunchiligida raqamli transformatsiya jarayonida elektron to‘lov kartalarini soxtalashtirishni jinoyatlashtirish	276
Maxsadaliyeva Maftuna Toxir qizi	
Mamlakatimizda intellektual xizmatlar bozorini rivojlantirish masalalari.....	281
Miyassarov Davron Abdurashid o‘g‘li	
Validation of the dutch eating behaviour questionnaire (DEBQ) in a sample of uzbek women.....	285
Khursana Usmanova, Dr Muhammad Bilal, Dilafuz Qo‘chqorova	
Iqtisodiy xavfsizlik tizimlarini o‘ziga xos jihatlari	295
Nabiyev Bexzod Shavkatovich, Bayboboeva Firuza Nabijonovna	
Davlat qarz siyosatini optimallashtirishda islomiy moliya instrumentlarining qo‘llanish imkoniyatlarini kengaytirish yo‘nalishlari	299
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	
Роль институциональных структур фондового рынка в обеспечении финансовой стабильности.....	305
Камилова Севара Анваровна	
The Impact of Digitalization on the Management System in the Entrepreneurial Environment of Uzbekistan.....	309
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
China’s Investment Strategy in Uzbekistan: Sectoral Trends and Strategic Implications (2013–2024).....	313
Maftuna Nuriddinova	
Qo‘shilgan qiymat solig‘i tushunchasi va uning iqtisodiy mohiyati	319
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
Raqamli boshqaruvning afzalliklari va uni rivojlantirish istiqbollari	324
Xolbayeva Marg‘uba Qazoqboyevna	
Korporativ boshqaruvning nazariy asoslari: O‘zbekistonda qo‘llanish imkoniyatlari.....	328
Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Audit organizations in Uzbekistan	332
Razzaqov Jasur Xamraboevich, Yaqubov Matrasul Mavlonberdiyevich, Sabirova Nodira Komil qizi	
Xorijiy investitsiyalarning turlari va xususiyatlari	337
Gofurov Doston Boxromovich	
Mahalliy budjet mablag‘larining samaradorligini oshirishda auditning o‘rni.....	341
Primova Shaxnoza Komiljonovna	
Модели управления государственными финансами в зарубежных странах.....	345
Наимов Шохрух Шарофиддинович	
O‘zbekistonning sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishi: yashil o‘sish indikatorlari tahlili	352
Hakimov Anvarjon Abdulloyevich	
Innovation management in the education system: practical challenges, international experience, and effective strategies based on the example of Uzbekistan.....	356
Imomov Inomiddin Abdulxamidovich, Egamberdiyev Farxod Botirovich	
Трансформация энергетического комплекса Узбекистана: текущее состояние и перспективы развития	363
Хмель Е.В., Мирджалилова Д.Ш., Дерюгина Е.А., Лозовская Н.А.	

Improving the efficiency of personnel management and optimizing labor costs in Sam Glass LLC.....	368
Musayeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazkhon Talgatovich	
Interactive design and museum management: enhancing guided tours through IOT and virtual solutions.....	374
Ibrokhimova Aziza Abbasovna	
Hududlar investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	379
Imomova Kamola Novfal qizi	
"Innovatsion usulda baliq yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari (Sirdaryo tumani misolida)"	385
Bo'ltakov Sardor Oqbo'ta o'g'li	
Bank filial tarmoqlari samaradorligini baholashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekiston banklari amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	392
Xoshimov Og'abek Nizomjon o'g'li	
Zamonaviy iqtisodiyotda davlat xaridlarinin elektron savdolarining o'rni	398
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Реализация концепции развития рынка зеленой экономики в сфере экономической безопасности Республики Узбекистан.....	401
Юнусова Римма Рахманбердиевна	
Tijorat banklaridan "foйда" solig'ini undirishning bugungi holati.....	408
Ergasheva Lobar Raxmatulla qizi	
O'zbekiston oziq-ovqat sanoatini iqtisodiy rivojlantirish yo'nalishlari	415
Abasova Gulirano Rahmatullo qizi	
Xorijiy tajribalar asosida ekologik tadbirkorlikning innovatsion va investitsion yo'nalishlarini tashkil etish	419
Turg'unova Tursunoy Maratovna	
Sanoat korxonalari jozibadorligini oshirishda marketing strategiyasini amalga oshirish xususiyatlari	424
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Turizm sohasida investitsion faoliyat: nazariy asoslar va amaliy yo'nalishlar.....	428
Ergashev Durdonaxon Aziz qizi	
Qashqadaryo viloyatida barqaror turizmning rivojlanish tendensiyalari va mavjud muammolar tahlili.....	432
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
Iqtisodiy rivojlanish jarayonida investitsion resurslarning mutanosib taqsimlanishi: samaradorlik va ustuvor yo'nalishlar.....	436
Otaboyev Feruzbek Oybek o'g'li	
Xususi banklar faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning moliya bozoriga ta'siri	441
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Mehnat resurslari tushunchasi, tarkibi va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati.....	447
Kobilova Zebo Bobokulovna	
Xorijiy davlatlar tajribasida moliyaviy siyosatning makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli.....	453
Jabborova Dilafruz	
The impact of exchange rate policy on the financial-monetary system and economic growth.....	459
Raxmanova Laylo Baxodirovna	
Современные вызовы и модельные подходы к обеспечению конкурентоспособности банковской системы Узбекистана.....	464
Юлдашева С.Ш.	
Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishda soliq mexanizmidan samarali foydalanish yo'llari	470
Ishimova Mohinur Absalomovna	
Innovative pathways for advancing sustainable tourism in Uzbekistan.....	477
Feruz Karimov	

Tijorat banklarida biznes subyektlari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari.....	482
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
O'zbekistonda sanoat zonalarining rivojlanish bosqichlari va huquqiy-me'yoriy asoslari	488
Vafoyev Akmal Ikromovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishda Germaniya tajribasi	493
Pardayeva Maftuna Ulug'bek qizi	
Korxonalar moliyaviy faoliyati bo'yicha auditorlik risklarini xalqaro standartlar asosida baholash	497
Shirinov Uchqun Abduxalilovich, Abduxalil-zoda Ra'no Muzaffar qizi	
Ishlab chiqarish xarajatlarining tarkibi va ularni pasaytirish usullari	501
Sodiqov Mirahror Abbos o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda mahalliy budjetlarning ahamiyati.....	509
Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich	
The role of small business enterprises in enhancing the well-being of the population in Uzbekistan	513
Djalilova Shaxlo Ismoiljon kizi	
O'zbekistonda IPOlarni tashkil etish jarayonlari tahlili	518
Alikulov Azamat Tuygunovich	
Kichik sanoat zonalarini faoliyatining iqtisodiy-statistik tahlili (Surxondaryo viloyati misolida).....	522
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Hududlarning innovatsion turistik salohiyatini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	528
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
Integrating circular economy principles in marketing and operations of grape export companies for green transition.....	534
Usmonova Diyora Mahmud kizi	
Foreign experiences of improving the quality of services in the field of tourism.....	541
Raxmonov Siyovush Turob ugli	
Z avlodining iste'dodli vakillari uchun raqobat: davlat boshqaruvi sektorining maqsadga yo'naltirilgan raqamli avlodni jalb etish strategiyalari.....	546
Nosirova Shaxzoda Bohodir qizi	
O'zbekiston Respublikasida uglerod solig'ini joriy etish orqali soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish va yashil iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirish imkoniyatlari: ekologik, iqtisodiy va institutsional yondashuv	560
Jo'rayev Ahmad Saitnazar o'g'li	
Tijorat banklari reytingiga ta'sir qiluvchi asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar tahlili.....	566
Karabayev Nodir Abduhamidovich	
Budjet tashkilotlarida tuziladigan moliyaviy hisobotlarning ahamiyati.....	578
Norqulova Qutlug'nigor Oloviddinovna	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	582
Хусейнов Рахим Али оглы	
Zamonaviy HR texnologiyalarining korxonalar samaradorligiga ta'siri: "O'zbekiston temir yo'llari" AJ tajribasi.....	589
Xursanova Gulshan Ravshan qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion menejment strategiyalarining samaradorligini oshirish yo'llari	593
Pulatova Dildora Abdushukurovna	
Oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llashning bugungi kunda o'rni va ahamiyati.....	600
Xolmirzayeva Gulruxsor Maxammetovna	
Интеграция информационно-коммуникационных технологий в зеленую экономику: цифровые технологии для устойчивого развития.....	604
Бозорова Ирина Жуманазаровна	

Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	608
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Цифровизация зеленой экономики: синергия технологий для устойчивого будущего	616
Мухамадиева Кибриё Баходировна, Умарова Надира Рахмановна, Шарипова Зулфия Шокиржоновна, Эшпулатова Хусния Мирғолиб кизи	
O'zbekistonda to'qimachilik mahsulotlari bozori va rivojlanishi	621
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna	
Samarqand viloyatida tikuv-to'qimachilik sanoatining rivojlanish holati va ishlab chiqarish hajmining prognozi.....	629
Ikramova Taxmina Latifovna	
Повышение эффективности управления рисками в проектах государственно-частного партнерства в сфере услуг	639
Айтбаева Гульзада Куанышбаевна	
Surxondaryo viloyati iqtisodiy o'sish darajalarini ekonometrik modellashirish	645
Pardayeva Ma'rifat Muzaffarovna	
Зарубежный опыт развития экономики ресурсно-сырьевых регионов: модели диверсификации и возможности адаптации.....	654
Севара Кахрамоновна Хакбердиева	
Xizmat ko'rsatish sohasida raqobatbardoshlikni oshirishning ahamiyati	658
Abduvoxidova Mohinur Akmalovna	
O'zbekiston sug'urta bozorida esg va yashil moliya instrumentlaridan foydalanish holati va imkoniyatlari.....	662
Zoyirov Laziz Subxonovich	
Xorazm viloyatida transport xizmatlari ko'rsatishning amaldagi holati tahlili va uni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	668
Sharipova Bibijon Baxtiyorovna	
Ulgurji savdo qoidalari va chakana savdodan farqli tomonlari	678
Batirova Raxima Abdujabbarovna, Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
Xalqaro integratsiya jarayonlarida raqamli iqtisodiyotning o'rni.....	684
Zaripov Xurshid Zakir o'g'li	
Mahalliy budjetlar daromadlari va xarajatlarining hozirgi holati	690
Himmatov Abdisamat Xalilovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirish muammolari va istiqbollari	696
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	
Цели устойчивого развития и роль цифровых платформ в сфере трудовой миграции	702
Газиёва Сулхия Саидмашрафовна	
Onlayn savdo maydonchalarida mijoz sodiqligini shakllantirishda marketing strategiyalarining o'rni	706
Baxromov Xudoyor Xabibullo o'g'li	
Методологические основы оценки эффективности «зеленых» технологий в строительном секторе.....	710
Тожиева Дилфуза Бабамуратовна	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlar auditi masalalarini rivojlantirish.....	715
Mahmudov Saidjamol Kadirjanovich	
O'zbekiston Respublikasi soliq ma'murchiligini takomillashtirish jarayonlari	722
Mahmudova Sevara Rahmat qizi, Almardonov Muxammadali Ibragimovich	
Improving the efficiency of modern housing fund management system	726
D.A. Berdiyeva, Aminova Naima Umar qizi	
Kichik va o'rta biznes subyektlari eksport salohiyatini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish	731
Abduqahhorov Azizbek Abdullo o'g'li	

From Science to Business: How Universities Stimulate Innovation.....	735
A. Bobozhonov, A.M. Shatre, V. Kirilova Vladimirova, R.Kh. Karlibaeva	
Tashkilotlarda risklarni boshqarish strategiyalarining samaradorligini baholash: nazariy va amaliy yondashuvlar	740
Husanova Dilnura Mamrajab qizi	
Turli mulkchilik shakllaridagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining ekologik auditing nazariy jihatlarini	744
Abdullayev Xurshidjon Nazrullo o'g'li	
Sanoat korxonalarida innovatsion boshqaruv samaradorligini oshirish omillari.....	749
Ne'matullayev Abdurasulxon Ximaydulla o'g'li	
Bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida innovatsion korxonalar boshqaruvi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi amal qilish xususiyatlari	755
Naimov Azamat Xikmatovich	
Mamlakatimizda chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalarda faoliyatini rivojlantirish.....	758
Qurbonov Javlonbek Jurabekovich, Shuxratov Azizbek A'zamjon o'g'li	
Qurilgan organik mevalar eksportini rivojlantirishda yashil marketing strategiyalaridan foydalanish.....	764
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida xizmatlar sohasining asosiy ko'rsatkichlari.....	769
Ernazarov Gulam Bekbayevich	
Kichik biznes subyektlarida innovatsion faoliyatni baholash va rivojlantirish mexanizmlari.....	774
Mavrolov Ravshan Nematjonovich	
Barqaror rivojlanish va korxonalarda barqarorlikni ta'minlash zaruriyati.....	780
Yakubova Dilfuza	
Yashil iqtisodiyot sharoitlarida barqaror rivojlanish, yashil texnologiyalar va ekologik menejmentning o'rni	785
Dilmurodov Abbas Anvar o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasi faoliyatini davlat tomonidan muvofiqlashtirish va boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish	788
Tuxtamishev Shodimurod Qurbonboyevich	
Tijorat banklarida chakana bank xizmatlarini rivojlantirish.....	795
Axmedov G'ofurjon G'ulomjonovich	
Turizm sohasini ekonometrik modellashda qo'llaniladigan ekonometrik usullar va amaliy imkoniyatlar	801
Shukurov Ikrom Abdurashitovich	
Sanoat tarmoqlarida investitsiyalar strukturasining iqtisodiy samaradorligi va innovatsiyalarni rag'batlantirish.....	807
Xikmatillayeva Dildora Shavkat qizi	
Mintaqa ziyorat turizmi samaradorligini oshirishda ekonometrik modellardan foydalanish.....	812
O'rinova Durdona Botir qizi	
Kichik biznes rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni pest (siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy-demografik, texnologik omillar) tahlili.....	816
Israilov Rustam Ibragimovich	
Qazib olish sanoati korxonalarini moliyaviy sog'lomlashtirishda muammolar va salbiy omillar: tahlil va zamonaviy yondashuvlar	825
Abduraxmanov Davron Burxanjonovich	
O'zbekistonning milliy merosi boyliklaridan turizmga foydalanish yo'llari	830
Samarov Xonqul Qahhorovich	
Iqtisodiy rivojlanish jarayonida investision resurslarning mutanosib taqsimlanishi: samaradorlik va ustuvor yo'nalishlar	835
Otaboyev Feruzbek Oybek o'g'li	
Iqtisodiyotning ekologik transformatsiyasi sharoitida ijtimoiy o'sishni indikativ baholash metodologiyasi.....	841
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li	

Bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirish istiqbollari.....	847
Pardayev To'liqin Nasirovich, Farxodov Farrux Furqatovich, Nomozov Abduvohid bdurazzoq o'g'li	
Механизмы устойчивого управления малым и средним бизнесом в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта.....	852
Зокирова Фарангиз Тулкуновна	
Yashil bank xizmatlari va uni joriy etish bilan bog'liq muammolar.....	862
Makhmudova Mukhlisa Kodirjon kizi	
Barqaror qishloq xo'jaligi ta'minot zanjirlarida transport tizimlarini optimallashtirish	867
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Moliyaviy rejalashtirishning ijtimoiy-iqtisodiy mazmuni	874
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Mintaqa sanoatida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va infratuzilmasini tashkil etish	881
Salayev Jasurbek Komilovich	
Surxondaryo viloyatida 2010–2024-yillardagi yalpi hududiy mahsulotining iqtisodiy statistik tahlili.....	888
Ismoilov Davronbek Ilxomjon o'g'li	
Yashil obligatsiyalar va barqaror moliyalashtirishning davlat qarzi siyosatiga ta'siri.....	893
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	
Модели альтмана и таффлера как инструмент диагностики финансовой устойчивости предприятий.....	897
Утемуратова Бибихон Даниловна	
Individual tadbirkorlik va mustaqil bandlik asosida olinadigan daromadlarni soliqqa tortishning fundamental asoslari	903
Yakubov San'abek Ravshanbekovich	

INDIVIDUAL TADBIRKORLIK VA MUSTAQIL BANDLIK ASOSIDA OLINADIGAN DAROMADLARNI SOLIQQA TORTISHNING FUNDAMENTAL ASOSLARI

Yakubov San'abek Ravshanbekovich

Ma'mun universiteti NTM iqtisodiyot
kafedrası o'qituvchi, mustaqil izlanuvchi

yakubov_sanatbek@mamunedu.uz

ORCID - 0009-0003-4233-7568

Annotatsiya: Mazkur maqolada individual tadbirkorlik va o'zini o'zi band qilgan shaxslarning iqtisodiy tizimdagi o'rni hamda ularning soliq mexanizmi orqali boshqarilishi nazariy jihatdan tahlil qilingan. Individual faoliyat turlari aholi bandligini ta'minlash, iqtisodiy faollikni rag'batlantirish va ijtimoiy barqarorlikka hissa qo'shishi bilan birga, ularni samarali soliqqa tortish davlat budjeti uchun barqaror daromad manbai hisoblanishi qayd etilgan. Maqolada adolat va tenglik, soddalik va shaffoflik, iqtisodiy va ma'muriy samaradorlik, inklyuzivlik va fiskal barqarorlik kabi asosiy tamoyillar yoritilgan hamda xalqaro tajribalar misolida ularning ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, individual tadbirkorlik va o'zini o'zi band qilish faoliyatlarini soliq mexanizmi orqali boshqarish davlat moliyaviy siyosatini mustahkamlash, soya iqtisodiyoti ulushini kamaytirish va ijtimoiy kafolatlarni kengaytirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: individual tadbirkorlik, o'zini o'zi band qilish, soliq mexanizmi, adolat va tenglik, soddalik va shaffoflik, iqtisodiy samaradorlik, ijtimoiy barqarorlik, fiskal barqarorlik.

Abstract: This article theoretically analyzes the role of individual entrepreneurship and self-employment in the economic system and their management through the tax mechanism. It is noted that individual types of activity contribute to ensuring employment, stimulating economic activity and social stability, and their effective taxation is a stable source of income for the state budget. The article highlights such basic principles as fairness and equality, simplicity and transparency, economic and administrative efficiency, inclusiveness and fiscal stability, and analyzes their importance using international experience. According to the results of the study, the management of individual entrepreneurship and self-employment through the tax mechanism is of great importance in strengthening state financial policy, reducing the share of the shadow economy and expanding social guarantees.

Key words: individual entrepreneurship, self-employment, tax mechanism, fairness and equality, simplicity and transparency, economic efficiency, social stability, fiscal stability.

Аннотация: В данной статье теоретически анализируется роль индивидуального предпринимательства и самозанятости в экономической системе и управление ими посредством налогового механизма. Отмечается, что отдельные виды деятельности способствуют обеспечению занятости, стимулированию экономической активности и социальной стабильности, а их эффективное налогообложение является стабильным источником доходов государственного бюджета. В статье выделяются такие основные принципы, как справедливость и равенство, простота и прозрачность, экономическая и административная эффективность, инклюзивность и фискальная стабильность, и анализируется их значение с использованием международного опыта. По результатам исследования, управление индивидуальным предпринимательством и самозанятостью посредством налогового механизма имеет большое значение для укрепления государственной финансовой политики, сокращения доли теневой экономики и расширения социальных гарантий.

Ключевые слова: индивидуальное предпринимательство, самозанятость, налоговый механизм, справедливость и равенство, простота и прозрачность, экономическая эффективность, социальная стабильность, фискальная стабильность.

KIRISH

Individual tadbirkorlik va o'zini o'zi band qilishni soliqqa tortishning samarali mexanizmi, avvalo, mazkur faoliyat turlarini qonuniy maydonga keng jalb qilish, ularning huquqiy maqomini mustahkamlash hamda iqtisodiy faoliyatni shaffoflashtirishga xizmat qiladi. Chunki soliq majburiyatlarini bajarish orqali fuqarolar davlat va jamiyat oldidagi mas'uliyatlarini amalga oshiradilar, bu esa o'z navbatida ularning qonuniy manfaatlarini himoya qilinishi, ijtimoiy kafolatlardan foydalanish imkoniyatlari kengayishi bilan uyg'unlashadi.

Mamlakatimizda so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar doirasida individual tadbirkorlik va o'zini o'zi band qilish sohasiga alohida e'tibor qaratilmoqda. Soliq tizimining soddalashtirilishi, hisobot berish jarayonlarining raqamlashtirilishi, aholining keng qatlamlariga o'z mehnatini rasmiylashtirish uchun qulay shart-sharoitlar yaratilishi bunga yaqqol misoldir. Xususan, yakka mehnat faoliyati bilan shug'ullanuvchi shaxslar uchun soliq to'lashning yengillashtirilgan tartiblari va patent asosida ish yuritish imkoniyatlari ularning soya iqtisodiyotdan chiqishiga turtki bermoqda.

Xalqaro tajriba ham shuni ko'rsatadiki, individual tadbirkorlar va o'zini o'zi band qilgan shaxslarning soliqqa tortilishida ikki asosiy tamoyil ustuvor hisoblanadi: soddalik va adolat. Soliq stavkalari va hisobot tartiblari qanchalik oddiy va tushunarli bo'lsa, fuqarolarning qonuniy faoliyatga qiziqishi shunchalik yuqori bo'ladi. Shu bilan birga, soliq yukining adolatli taqsimlanishi iqtisodiy subyektlar o'rtasida teng raqobat muhitini ta'minlaydi va davlat budjeti daromadlarining barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

Shu nuqtai nazardan, individual tadbirkorlik va yakka mehnat faoliyatini soliq mexanizmi orqali boshqarish masalalarini nazariy jihatdan o'rganish va xalqaro tajribani tahlil qilish, milliy sharoitda samarali yo'llarni belgilash juda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu nafaqat davlat moliya siyosati samaradorligini oshirish, balki aholining iqtisodiy faolligini rag'batlantirish, yangi ish o'rinlari yaratish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash uchun ham dolzarbdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Individual tadbirkorlik va mustaqil mehnat faoliyati turlarini soliqqa tortishda an'anaviy soliq tizimini ko'r-korona qo'llash samara bermasligi mumkin. Chunki bu faoliyat shakllari ko'p hollarda noan'anaviy shakllarda, kichik masshtabda va yuqori o'zgaruvchanlikda amalga oshiriladi. Shu bois, bunday faoliyatlarni soliqqa tortishning fundamental asoslarini aniqlash, ularni to'g'ri tartibga solish va maqsadli yondashuvni ishlab chiqish zarur. Ushbu istiqbolda ilmiy va nazariy tadqiqotlar tahlili quyidagi rasmda keltirilgan yo'nalishlarda islohotlarni amalga oshirish zarurligini ko'rsatadi.

Bunda quyidagi jadvalda keltirilgan tamoyillarga ustuvorlik berish nazariy va ilmiy tadqiqotlar markazida hisoblanadi.

1-jadval. Individual faoliyatni soliqqa tortishda ustuvor tamoyillar¹

№	tamoyil nomi	Mazmuni va ahamiyati
1	Adolat va tenglik	Har bir fuqaroga uning iqtisodiy imkoniyatiga mutanosib soliq yuki yuklanishini nazarda tutadi. Daromadi ko'proq bo'lgan YaTT yoki O'O'B ko'proq, kamroq daromadli subyekt esa kamroq soliq to'lashi orqali nisbiy tenglik va ijtimoiy adolat ta'minlanadi.
2	Soddalik va shaffoflik	Soliq tizimi tushunarli, sodd va fuqarolar tomonidan oson qo'llaniladigan bo'lishi zarur. Masalan, raqamli platforma orqali daromad va to'lovlarni deklaratsiya qilish, soliq miqdorini avtomatik aniqlash. Bu fuqarolar uchun shaffoflik va ishonchni oshiradi.
3	Iqtisodiy samaradorlik	Soliqlar YaTT va O'O'B faoliyatini cheklamasligi, aksincha ularning iqtisodiy faolligini rag'batlantirishi lozim. Soliq siyosatlarini orqali innovatsion, ijtimoiy ahamiyatli yoki ekologik faoliyatlar ustuvorlanishi kerak.
4	Ma'muriy samaradorlik	Soliqni yig'ish mexanizmi davlat va soliq organlari uchun arzon, samarali va yuqori xo'jalik xarajatlari talab qilmaydigan bo'lishi lozim. Masalan, avtomatlashtirilgan nazorat, raqamli hisobotlar.

1 Adam Smith. (1776/1994). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. New York: Modern Library. (Adolat, tenglik, soddalik tamoyillari ilk nazariy asosi).

Alm, J., & Martinez-Vazquez, J. (2007). *Taxing the hard-to-tax: Lessons from theory and practice*. Amsterdam: Elsevier. (Ma'muriy samaradorlik, soddalik, inklyuzivlik masalalari).

Bird, R. M., & Zolt, E. M. (2019). Tax policy in emerging countries. *Journal of Economic Perspectives*, 33(4), 65–88. <https://doi.org/10.1257/jep.33.4.65>

Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019). *Taxation of SMEs in OECD and G20 countries*. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264314982-en>

5	Inklyuzivlik va intizomni rag'batlantirish	Norasmiy ishlayotgan fuqarolarni rasmiy faoliyatga o'tishiga motivatsiya beruvchi, moslashuvchan soliq rejimlari kerak. Masalan, yengil boshlang'ich to'lovlar, shartli imtiyozlar, ta'lim va maslahat tizimlari.
6	Fiskal barqarorlik	Soliq tizimi byudjet uchun barqaror va prognozlash mumkin bo'lgan daromad manbaiga aylanishi zarur. YaTT va O'O'B sonining o'sishi soliq tushumlarining barqaror o'sishiga olib kelishi lozim.

Individual tadbirkorlik va o'zini o'zi band qilgan shaxslar faoliyatini soliqqa tortishda adolat va tenglik tamoyili muhim ustuvorliklardan biri hisoblanadi. Bu tamoyil fuqarolarning real iqtisodiy imkoniyatlarini inobatga olgan holda soliq yukini to'g'ri va munosib taqsimlashni nazarda tutadi. Ya'ni, kimning daromadi ko'proq bo'lsa, u ko'proq soliq to'laydi, daromadi kam bo'lgan shaxs esa mos ravishda kamroq soliq to'laydi. Bu nisbiy tenglikka erishish va fuqarolar o'rtasidagi iqtisodiy notenglikni kamaytirishga xizmat qiladi. Biroq, hamma vaqt ham progressiv soliq stavkasini joriy etishning imkoni bo'lavermaydi, ayniqsa mikrobiznes va norasmiy faoliyatga molik sohalarida.

Shu bois, progressiv stavkalarsiz ham soliqqa tortishda adolat va tenglikni ta'minlashning bir qator samarali mexanizmlari mavjud (2-jadvalga qarang).

2-jadval. Individual faoliyatni soliqqa tortishda adolat va tenglik tamoyilini ta'minlashni yo'nalishlari²

Yo'nalishlar	Hususiyatlari	Maqsad
Daromadga moslashgan yagona to'lov tizimi asosida soliqqa torish	Daromad darajasiga qarab to'lov belgilanadi (kategoriyalar asosida)	Adolatli soliq miqdorini belgilash
Eng kam daromad miqdorlari asosida soliqqa tortish	Aniq daromad talab qilinmasdan, davlat bahosi asosida soliq hisoblanadi	Soddalashtirilgan va ishonchli mexanizm yaratish
Faoliyat turi va hududi asosida soliqqa tortish	Faoliyat joylashuvi va tabiati asosida to'lov belgilanadi	Hududiy va faoliyat bo'yicha farqni hisobga olish
Ijtimoiy xarakterdagi faoliyatlar uchun imtiyozlar joriy etish	Ijtimoiy ahamiyatli faoliyatlar soliqdan ozod etiladi yoki kamaytiriladi	Ijtimoiy tenglik va faollikni rag'batlantirish
Yangi va kam daromadli faoliyatlar uchun yengilliklar taqdim etish	Yangi boshlovchilar va vaqtincha past daromadlilar uchun muddatli yengilliklar	Raqobat va faollikni rag'batlantirish

Avvalo, faoliyat turlarini va ularning o'ziga xosliklarini inobatga olgan holda, daromad guruhlariga moslashtirilgan qat'iy yoki yagona soliq to'lovi tizimini joriy etish mumkin. Bu usulda har bir faoliyat turi va uning daromadi bo'yicha muayyan soliq to'lovi belgilanadi. Xususan, juda kichik faoliyat turlari (tikuvchilik, maishiy xizmat ko'rsatish) uchun eng past, o'rta daradadagi savdo va xizmat ko'rsatish faoliyatlari uchun o'rtacha, yuqori daromadli faoliyatlar uchun esa yuqoriroq to'lov belgilanadi. Bu orqali soliq yuki real imkoniyatlarga moslashtiriladi³.

Ikkinchidan, to'liq daromad aniqlanishi qiyin bo'lgan holatlarda eng kam miqdor bahosi asosida soliq solish amaliyotini joriy etish mumkin. Buning uchun davlat muayyan faoliyat turi bo'yicha o'rtacha oylik yoki yillik daromadni belgilash mumkin. Bunday yondashuv amaliyotda progressivlik samarasini beradi, biroq huquqiy jihatdan soddalashtirilgan va aniq hisoblash mexanizmidir⁴.

Uchinchidan, faoliyat turi va geografik joylashuv asosida soliq to'lash tartibini belgilash ham adolatni ta'minlashga yordam beradi. Ya'ni, daromadni hisobga olmasdan, balki faoliyatning qaysi hududda amalga oshirilayotgani va qay darajada daromadli ekaniga qarab to'lov belgilanadi. Masalan, markaziy shahardagi chiroyli binoda joylashgan kafega nisbatan tuman markazidagi kichik sho'rvaxona uchun turlicha, adolatli soliq miqdori belgilanishi mumkin⁵.

To'rtinchidan, ijtimoiy ahamiyatga ega va past daromadli faoliyat turlarini soliqdan ozod etish yoki minimal to'lov joriy qilish mumkin. Bu nafaqat adolatni ta'minlaydi, balki ijtimoiy faollikni rag'batlantiradi. Masalan, nogironlar ta'limi, keksalarga xizmat ko'rsatish, hunarmandchilik kabi faoliyat turlari shular jumlasidandir.

2 Muallif tomonidan o'rganilgan adabiyotlar asosida shakllantirildi

3 Bird, R. M., & Zolt, E. M. (2005). Redistribution via taxation: The limited role of the personal income tax in developing countries. *UCLA Law Review*, 52(6), 1627–1695.

4 Torgler, B. (2007). *Tax Compliance and Tax Morale: A Theoretical and Empirical Analysis*. Edward Elgar Publishing.

Qurbonov, A. A. (2020). O'zbekistonda o'zini o'zi band qilganlarning huquqiy maqomi va soliq rejimlari (Fan nomzodi dissertatsiyasi). Toshkent davlat yuridik universiteti.

5 International Monetary Fund. (2023). Tax Policy Diagnostic Toolkit for Informality (IMF Fiscal Affairs Department). Retrieved from <https://www.imf.org>

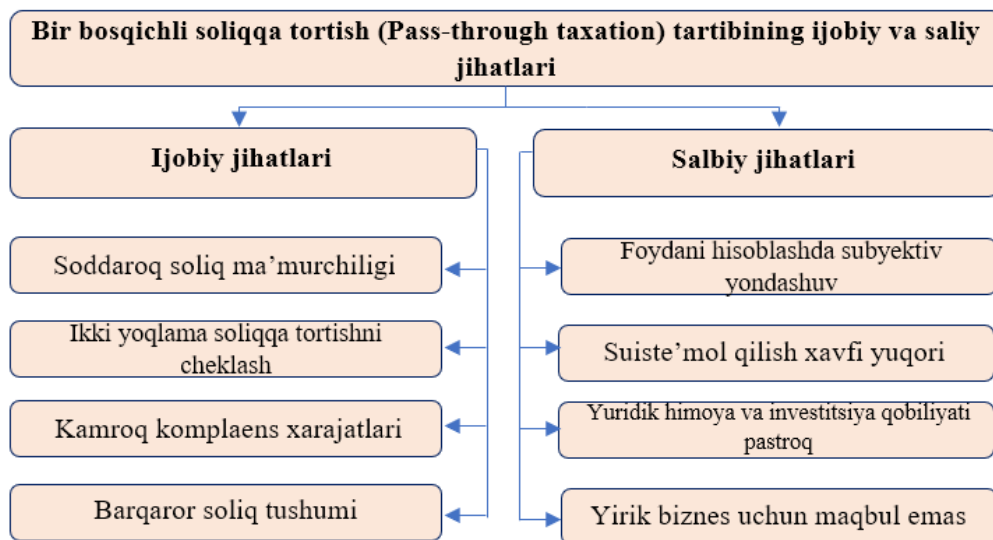

Beshinchidan, yangi faoliyat boshlagan, vaqtincha daromadsiz bo'lgan yoki daromadi ancha past fuqarolar uchun muddatli soliq imtiyozlari taqdim etilishi lozim. Bu imtiyozlar 6 oydan 1 yilgacha bo'lishi mumkin va ular to'g'ridan-to'g'ri rasmiy sektorga o'tishni osonlashtiradi.

Umumlashtirib aytganda, YaTT va O'O'Blarni soliqqa tortishda adolat va tenglik tamoyillarini amalga oshirish uchun davlat soliq siyosatini tartibga soluvchi mexanizmlarni soddalashtirishi, faoliyat turlarini real baholash va ijtimoiy ahamiyatli holatlarni e'tiborga olish kabi yo'llarni tanlashi lozim.

Shuningdek, xalqaro tashkilotlar, xususan, Xalqaro valyuta jamg'armasi (XVJ) va Iqtisodiy Hamkorlik va Taraqqiyot Tashkiloti (IHTT)ning tadqiqotlari turli mamlakatlar tajribasini o'rganib shunday xulosaga kelganki, mikro va kichik biznes subyektlari uchun ushbu model ma'muriy xarajatlarni qisqartirish, daromad shaffofligini oshirish hamda soliq tizimiga bo'lgan ishonchni mustahkamlash kabi afzalliklarni keltirishi mumkin.

Bu tartib bo'yicha olib borilgan amaliy va empirik tadqiqot natijalari quyidagilarni ko'rsatadi:

1-rasm. Individual faoliyatni soliqqa tortishning bir bosqichli tartibi (modeli)⁶

Bir bosqichli soliqqa tortish (pass-through taxation) modeli bo'yicha olib borilgan amaliy va empirik tadqiqotlar bu tizimning bir qator afzallik va cheklovlarga ega ekanini namoyon etgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, mazkur soliqlash modeli ayniqsa yakka tartibda faoliyat yurituvchi tadbirkorlar, mikrobizneslar va oilaviy tadbirkorliklar uchun samarali vosita sifatida baholanadi.

Bir qator xalqaro tadqiqotlar bu modelning kichik tadbirkorlik subyektlari uchun ijobiy natija berganini ko'rsatadi. Xususan, Braziliyadagi MEI (Microempreendedor Individual) rejimi, AQShdagi S-Corp va LLC tizimlari, Kanada va Avstraliyadagi flow-through entities modeli bunga misol bo'la oladi. Ushbu tajribalar shundan dalolat beradiki, to'g'ridan-to'g'ri daromadga soliqqa tortish modeli eng avvalo kam resursli, hujjatlashtirish imkoniyati cheklangan tadbirkorlar uchun yengil va samarali hisoblanadi. Bu tartib orqali ular soliq tizimiga qadam tashlab, keyinchalik korporativ modelga o'tishlari mumkin bo'ladi.

Bir bosqichli soliqqa tortish modeli tadbirkorlik muhitini inklyuziv va oddiy qilib shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. U nafaqat soliq yukini yengillashtiradi, balki rasmiylashtirilmagan sektorni iqtisodiy tizimga jalb etishda ham katta imkoniyatlar yaratadi. Ammo uni samarali joriy etish uchun soliq nazorati, raqamli hisobot tizimlari va foydani aniqlashda aniq mezonlar ishlab chiqilishi zarur.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot individual tadbirkorlik va o'zini o'zi band qilgan shaxslarni soliq mexanizmi orqali boshqarish masalalarini sifatli tahliliga asoslanadi. Asosiy usullar sifatida kuzatuv, jamlash va taqqoslash qo'llaniladi. Kuzatuv orqali mahalliy va xalqaro amaliyot, qonunchilik va raqamli soliq tizimlari tahlil qilinadi. Jamlash orqali turli manbalardan olingan natijalar umumiy nazariy qonuniyatlarga aylantiriladi, masalan, adolat, soddalik, shaffoflik va samaradorlik kabi tamoyillar aniqlanadi. Taqqoslash orqali esa turli mamlakatlardagi soliq rejimlari o'rganilib, ularning kuchli va zaif jihatlari baholanadi. Tahlil jarayonida rasmiy hujjatlar, xalqaro hisobotlar va ilmiy adabiyotlardan foydalaniladi, manba triangulyatsiyasi orqali ishonchlilik ta'minlanadi. Cheklovlar sifatida

6 Internal Revenue Service (IRS). (2023). Pass-Through Entities Overview. <https://www.irs.gov/businesses/small-businesses-self-employed/pass-through-entities>.

rasmiy statistikaning to'liq emasligi va mamlakatlar o'rtasidagi huquqiy farqlar qayd etiladi. Umuman, ushbu metodologik yondashuv orqali soliq mexanizmlarini nazariy jihatdan tahlil qilish va samarali modellarni shakllantirish uchun ilmiy asos yaratiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Individual faoliyatni soliqqa tortish mexanizmlarini takomillashtirishda hal etilishi lozim bo'lgan eng muhim masalalaridan biri soliq majburiyatlarini ijtimoiy himoya tizimi bilan bog'lash bo'lib, bu g'oya so'nggi yillarda soliq siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. Bu yo'nalish «soliq orqali ijtimoiy huquqlar» konsepsiyasi (tax-for-rights approach) asosida shakllanib, tadbirkorning soliq majburiyatlari orqali pensiya, tibbiy sug'urta va boshqa ijtimoiy kafolatlarga bo'lgan huquqlarini ta'minlashga qaratilgan. Bunday yondashuv faqat soliq tushumlarini ko'paytirishni emas, balki rasmiylashmagan faoliyatni iqtisodiyotga jalb etish, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash va uzoq muddatli moliyaviy inklyuziyani ta'minlashni maqsad qiladi.

Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO, 2021) tomonidan ishlab chiqilgan «Formalizing the Informal Economy» hisobotida ta'kidlanishicha, ko'plab rivojlanayotgan davlatlarda yakka tartibdagi tadbirkorlar va mikrobizneslar soliq to'lash bilan ijtimoiy himoya orasidagi bog'liqlikni sezmaydilar. Binobarin, ularning soliq to'lashga bo'lgan rag'batini past, ijtimoiy xizmatlarga kirish imkoniyati cheklangan. Shu bois, tadqiqotlar ijtimoiy kafolatlardan foydalanish imkoniyatini soliq to'lovlari orqali to'g'ridan-to'g'ri bog'lash mexanizmlarini ishlab chiqishni tavsiya etadi.

Xalqaro tajriba tahlili bu individual tadbirkorlik faoliyatini soliqqa tortish aksariyat mamlakatlarda farqli bo'lsada lekin turli usullradi ijtimoiy himoya bilan bog'langanligini ko'rish mumkin (3-jadvalga qarang).

3-jadval. Xorijiy mamlakatlarda individual faoliyatni soliqqa tortishning ijtimoiy himoya tizimi bilan bog'lash mexanizmlari⁷

Mamlakat	Mexanizm	Afzalliklari	Kamchiliklari
Braziliya	MEI (Microempreendedor Individual): soliq va ijtimoiy to'lovlar birlashtirilgan yagona to'lov	Rasmiylashuv yuqori, ijtimoiy himoya avtomatik	Kam daromadli guruhlar uchun yukli bo'lishi mumkin
Keniya	Hustler Fund: raqamli mikrokreditlar va ijtimoiy badallarni bog'lash	Inklyuziv moliyaviy kirish imkoni, raqamlashtirish	Miqyosan cheklangan, barqarorlik xavf ostida
Germaniya	Ich-AG (o'zini o'zi band qilganlar uchun sug'urta subsidiyalari)	Yangi bizneslar uchun ijtimoiy himoya dastaklari	Byudjetga yuk, uzoq muddatda samarasiz bo'lishi mumkin
Turkiya	Bağ-Kur: yakka tadbirkorlar uchun alohida ijtimoiy himoya rejimi	To'liq huquqli pensiya va tibbiy himoya	Salmoqli majburiy to'lovlar
Fransiya	Auto-entrepreneur rejimi: to'liq raqamlashtirilgan va integratsiyalashgan tuzilma	Soliq va ijtimoiy sug'urta to'lovlari yagona platformada	Soliqdan qochish imkoniyati cheklanmagan
Indoneziya	Jaminan Kesehatan Nasional: tadbirkorlardan majburiy sug'urta badallari	Milliy tibbiy sug'urta qamrovini kengaytirgan	Ma'muriy kuzatuv yetishmovchiligi

Xalqaro tajriba shundan dalolat beradiki, individual tadbirkorlikni soliqqa tortish tizimini ijtimoiy himoya bilan bog'lash yo'lidagi sa'y-harakatlar ko'plab mamlakatlarda amalga oshirilmoqda va bu borada turli modellar sinovdan o'tkazilgan. Braziliyadagi MEI (Microempreendedor Individual) tizimi eng muvaffaqiyatli misollardan biri bo'lib, u yakka tadbirkorlar uchun soddalashtirilgan soliq va ijtimoiy sug'urta to'lovlarini birlashtirgan. Bu tizim orqali fuqaro soliq to'lar ekan, avtomatik tarzda pensiya, tibbiy yordam va boshqa ijtimoiy xizmatlarga huquqqa ega bo'ladi. Braziliya tajribasi shuni ko'rsatdiki, to'lov miqdorining nisbatan pastligi va to'lov orqali aniq ijtimoiy foyda olish imkoni rasmiylashuv darajasini oshirgan⁸.

Keniyada esa Hustler Fund orqali raqamli mikrocredit, soliq va ijtimoiy badallar integratsiya qilingan. Unda tadbirkor mobil ilova orqali qarz oladi va bu bilan birga ijtimoiy to'lovlarni amalga oshirib, davlat tomonidan qayd etiladi. Bu keng omma uchun moliyaviy inklyuziyani ta'minlashda muhim vosita bo'lgan⁹.

7 Muallif tomonidan shakllantirildi

8 Brazil Federal Revenue. (2021). *MEI Statistical Report*.

9 Kenya Treasury. (2022). *Hustler Fund Implementation Report*.

Yevropa mamlakatlarida, xususan, Fransiya-dagi Auto-entrepreneur tizimida soliq va ijtimoiy to'lovlar yagona raqamli platforma orqali boshqariladi. Bu modelda tadbirkorlar o'z daromadlarini onlayn tarzda deklaratsiya qilish bilan birga pensiya va tibbiy sug'urta badallarini ham avtomatik tarzda to'laydi¹⁰. Germaniya-dagi Ich-AG dasturi esa ishsiz shaxslarning o'zini o'zi band qilishini rag'batlantirishga qaratilgan bo'lib, ularga davlat tomonidan ijtimoiy sug'urta to'lovlari uchun subsidiyalar taqdim etiladi¹¹.

Turkiya-dagi Bağ-Kur tizimi ham individual tadbirkorlar uchun mo'ljallangan bo'lib, ularni davlat ijtimoiy himoya tizimiga to'liq jalb etadi. Ammo bu tizimda to'lovlar nisbatan yuqori bo'lib, ayrim mikrobizneslar uchun og'irlik qilishi mumkin¹².

Shu sababdan bu borada xalqaro tajriba quyidagilarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

- Mikro-pensiya hisoblash tizimi joriy etiladi (mehnat staji asosida avtomatik hisob yuritishni).
- Raqamli ijtimoiy reyting mexanizmi bilan har bir tadbirkor ijtimoiy himoyadagi holati va potentsial kafolatlarini bilib turadi.
- Soliq to'lash orqali avtosug'urta — kamida 3 oy soliq to'laganlar uchun tez tibbiy yordam yoki vaqtincha mehnatga layoqatsizlik to'lovi¹³.

Umuman olganda, xalqaro tajriba va nazariy ilmiy tadqiqotlar shundan dalolat beradiki, individual tadbirkorlikni va individual mehnat faoliyatini soliqqa tortishda ijtimoiy himoya bilan bog'lash nafaqat davlat byudjetini barqarorlashtiradi, balki iqtisodiy islohotlarni ijtimoiy adolat bilan uyg'unlashtiradi.

Individual faoliyatni soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirishda birinchi navbatda hal etilishi kerak bo'lgan institutsional masala – bu YaTT va O'O'B-ning huquqiy maqomini aniq va to'g'ri belgilab olishni nazarda tutadi.

Birinchi navbatda YaTTning nazariy hamda amaliy jihatdan eng maqbul ta'rifini ko'rib chiqadigan bo'lsak, YaTTning huquqiy maqomi u faoliyat yuriadigan davlatning iqtisodiy rivojlanganlik darajasi, ijtimoiy siyosat ustuvorligi va ma'muriy tizimning qamrov darajasiga qarab turlicha belgilanadi. Ammo umumiy nazariya va xalqaro tajribaga ko'ra, YaTTning huquqiy maqomi quyidagilarni o'zida mujassamlashtirishi kerakligi ta'kidlangan, xususan:

- yakka tartibda faoliyat olib boradigan shaxslar o'z shaxsiy nomlaridan faoliyat yuritishi;
- moliyaviy hisob-kitob va soliq majburiyatlarini shaxsiy daromad darajasida bajarishi;
- ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishda kichik biznesning innovatsiya, bandlik va mahalliy iqtisodiyotdagi rolini ta'minlay olishi kabilar.

Xalqaro tashkilotlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar nazariy va amaliy tajribalar asosida individual tadbirkor (YaTT)ning huquqiy maqomi yuzasidan bir qator o'xshash ta'riflarni keltirgan. Xususan, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (IHTT) tadqiqotlarida, YaTT yuridik shaxs maqomiga ega bo'lmagan, faoliyatdan olinadigan barcha daromadlar to'g'ridan-to'g'ri tadbirkorning shaxsiy daromadi sifatida soliqqa tortiladigan subyekt sifatida ta'riflanadi. Ya'ni, YaTT mustaqil xo'jalik yurituvchi subyekt sifatida tan olinsa-da, u alohida yuridik shaxs emas, balki shaxsiy javobgarlik va tavakkallik asosida faoliyat yuritadi.

Shuningdek, Yevropa Komissiyasi ta'rifiga ko'ra, YaTT bu mustaqil iqtisodiy faoliyat yurituvchi shaxs bo'lib, u o'z nomidan va o'z javobgarligida bozor munosabatlarida ishtirok etadi. YaTT yuridik shaxs maqomiga ega emas, ammo u qonunan mustaqil ravishda shartnomalar tuzish, mulkka egalik qilish, litsenziya olish va soliq majburiyatlarini bajarish huquqiga ega shaxsiy subyekt sifatida tan olinadi.

Xalqaro mehnat tashkiloti (XMT) esa YaTTni rasmiy iqtisodiyotga o'tishdagi asosiy huquqiy shakllardan biri bo'lib, davlat tomonidan tan olingan, lekin yuridik shaxs maqomiga ega bo'lmagan shaxsiy iqtisodiy subyekt sifatida tarifiyladi. U fuqaroning mustaqil mehnat faoliyatini amalga oshirishini, soliq to'lashini va ijtimoiy himoya tizimiga jalb etilishini ta'minlashda huquqiy asos yaratishini nazarda tutadi.

Individual mehnat faoliyati, ya'ni o'zini o'zi band qilgan shaxsning huquqiy maqomi borasidagi nazariy, ilmiy hamda amaliy tadqiqotlar tahlili uning YaTTga nisbatan o'xshash ammo, faoliyat doirasi va soliqqa tortish tartibida ayrim sezilarli farqlar borligini ko'rsatdi. Xususan, adabiyotlarda individual mehnat faoliyati (self-employed, freelancer, gig worker) – bu mustaqil ravishda, ya'ni ish beruvchi bilan mehnat shartnomasiga kirmasdan, o'z mehnati asosida iqtisodiy faoliyat olib boradigan shaxsning mehnat shakli sifatida ta'riflanadi. Nazariy va ilmiy jihatdan, bu faoliyat turiga keltiriladigan ta'riflar asosan mehnat iqtisodiyoti, huquqshunoslik va ijtimoiy siyosat sohalari asosida shakllangan.

Individual mehnat faoliyati nazariy jihatdan klassik mehnat munosabatlaridan farq qiladi. Agar an'anaviy ish joyida xodim ish beruvchiga bo'ysinishi, vaqt va joydagi ish rejimini qabul qilish orqali o'z mehnatini taqdim

10 France URSSAF. (2023). *Auto-Entrepreneur Portal and Statistics*.

11 German Federal Ministry for Labour and Social Affairs. (2020). *Ich-AG Scheme Evaluation*.

12 Republic of Turkey Social Security Institution. (2021). *Bağ-Kur Data Overview*.

13 International Labour Organization. (2021). *Formalizing the Informal Economy*. Geneva: ILO.
OECD. (2022). *Taxing Wages and Social Contributions*. Paris: OECD Publishing.

Xulosa qilib aytganda, dunyo mamlakatlari o'zini o'zi band qilgan shaxslarni alohida iqtisodiy subyekt sifatida huquqiy maqomga ega deb biladi va ularning rasmiylashuvi hamda faoliyatini qonuniylashtirish uchun sodda, lekin aniq soliq va ijtimoiy mexanizmlar yaratgan. Bu esa, o'z navbatida, iqtisodiyotning samaradorligi va barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Individual tadbirkorlik va mehnat faoliyatini soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirishda isloh qilinishi zarur bo'lgan institutsional masalalardan ikkinchisi ushbu faoliyat turlarini soliqqa tortish tartibi (rejimin) to'g'ri belgilash hisoblanadi.

Nazariy, ilmiy hamda empirik tadqiqotlar individual tadbirkorlik faoliyatini (YaTT) soliqqa tortishda qo'llaniladigan soliq rejimlari iqtisodiy, huquqiy va ijtimoiy jihatdan turli modellarga asoslangan bo'lib, ularning har biri muayyan sharoitda turlicha samara ko'rsatishi mumkin.

Yakka tartibdagi tadbirkorlik (YaTT) faoliyatini soliqqa tortishda asosan ikki xil rejim mavjud bo'lib, bular soddalashtirilgan soliq rejimi va umumiy belgilangan rejim hisoblanadi.

Soddalashtirilgan rejimda soliq hisob-kitobi oson, xarajatlarni tasdiqlovchi hujjatlar talab qilinmaydi, aylanma yoki belgilangan stavka asosida hisoblanadi. Bu rejim mikrobiznes va yangi faoliyat boshlagan YaTTlar uchun qulay hisoblanadi. U kam xarajatli, ma'muriy jihatdan sodda hamda oson bo'lganligi uchun rasmiylashuvni rag'batlantiradi.

Umumiy rejimda esa soliq real daromad va xarajatlarni asosida hisoblanadi. Hisob-kitob yuki yuqori, buxgalteriya yuritish talab etiladi. Bu rejim moliyaviy shaffoflik va hisobdorlikni oshiradi, lekin kichik tadbirkorlar uchun og'irlik qilishi mumkin.

Amaliyotda soddalashtirilgan rejimning keng qo'llanilishi uning ma'muriy soddaligi, tezkorligi, institutsional ishonchni oshirishi va rasmiylashuvga rag'bat berishi bilan izohlanadi. Soddalashtirilgan rejimni joriy etishda bir qator soliq turlari mavjud bo'lib, quyidagi jadvalda har bir soliq turining nazariy asosi, amaliy jihatlari, kuchli va zaif tomonlari keltirilgan.

5-jadval. Soddalashtirilgan rejim soliqda qo'llaniladigan asosiy soliq turlari

Soliq rejimi	Kuchli tomonlari	Zaif tomonlari
Soddalashtirilgan soliq rejimi	Ma'muriy yuk kam, hisob-kitob oson; yangi faoliyat boshlaganlar uchun qulay; rasmiylashuvni rag'batlantiradi; soliq xarajatlari kam.	Tizim rivojlanayotgan faoliyatga moslashmaydi; faoliyat turlari bo'yicha farq inobatga olinmaydi; soliq adolatiga zid holatlar yuzaga kelishi mumkin.
Umumiy daromad solig'i rejimi	Soliq adolati ta'minlanadi; xarajatlarni hisobga olish imkoni bor; moliyaviy shaffoflik va hisobdorlikni oshiradi; moliyaviy tuzilmalar uchun ishonchli.	Ma'muriy va hisob-kitob yuki yuqori; to'liq buxgalteriya yuritish talab qilinadi; kam daromadli subyektlar uchun og'irlik qiluvchi tizim bo'lishi mumkin.
Aylanmadan soliq rejimi	Hisob-kitob juda sodda; xarajatni hisoblashga ehtiyoj yo'q; tadbirkorlikni rasmiylashtirishda yengillik yaratadi.	Toza foyda hisobga olinmaydi; yukori xarajatli faoliyatlarda noadolatli soliq yuki yuzaga keladi; faoliyat rentabelligi inobatga olinmaydi.
Qat'iy belgilangan (muqarrar) soliq	Ma'muriy jihatdan juda yengil; soliq miqdori aniq va prognozlashtirish mumkin; soha va hudud kesimida qo'llash qulay.	Soliq yuki real foydaga mos kelmasligi mumkin; pasaytirilgan daromadli faoliyatda salbiy ta'sir qiladi; soliq neytralligi buzilishi mumkin.

Yuqoridagi jadval asosida shunday xulosa chiqarish mumkinki, har bir soliq rejimi muayyan iqtisodiy, ma'muriy yoki ijtimoiy sharoitga mos ravishda ishlab chiqilgan bo'lib, ularni "bir xil tartibda hammaga tatbiq etish" samarali natija bermaydi. Masalan, soddalashtirilgan soliq rejimi yangi yoki kichik faoliyat boshlagan YaTTlar uchun juda qulay hisoblanadi, ammo faoliyat kengayganida va daromad o'sganida bu rejim o'z samarasini yo'qotishi mumkin. Umumiy daromad solig'i esa shaffoflik va hisobdorlik nuqtai nazaridan ideal tuzilma sanaladi, lekin kichik tadbirkorlar uchun yuqori hisob-kitob yukini yuklashi mumkin.

Aylanmadan soliq rejimi ko'p hollarda mikrobizneslar uchun mos keladi, chunki ular to'liq hisob-kitob yuritishga qobiliyatli emas. Biroq, foydasi kam, ammo aylanmasi katta faoliyatlarda noqonuniy soliq yuki yuzaga kelishi mumkin. Qat'iy belgilangan soliq esa oddiy va ma'muriy jihatdan samarali bo'lsa-da, soliq adolatiga zid holatlar yuzaga kelishi mumkin.

Shuning uchun eng maqbul yondashuv gibrid va moslashuvchan soliq rejimi bo'lib, unda faoliyat darajasi, soha xususiyati va hududiy omillar inobatga olingan holda rejim tanlanishi kerak. Har bir rejimning zaif tomonlarini yumshatish maqsadida bosqichma-bosqich o'tish mexanizmlari, avtomatik hisoblash vositalari va raqamli platformalarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. Bunday yondashuv YaTT faoliyatini rasmiylashtirishni rag'batlantiradi, soliq tushumlarini barqarorlashtiradi va tadbirkorlar uchun adolatli soliq muhitini yaratadi.

Umumlashtirib aytganda, o'zini o'zi band qilgan shaxslarni soliqqa tortishdagi samarali modellar ikkita asosiy tamoyilga suyanadi: (1) ma'muriy yengillik va (2) ijtimoiy himoyaga kirish imkoni. Nazariy jihatdan qaralganda, ularni yuridik shaxslardan farqli ravishda, to'g'ridan-to'g'ri shaxsiy faoliyat sifatida baholash lozim. Bu esa ham soliq adolati, ham ishonchli tushumlar, ham ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Individual tadbirkorlik va mustaqil mehnat faoliyatidagi daromadlarni soliqqa tortishda "adolatlilik", "ta'sirchanlik" va "samaradorlik" kabi soliq prinsiplarining uyg'unligi aholini rasmiy mehnat munosabatlariga jalb qilish, norasmiy sektorni qisqartirish va daromadlarning ochiqqligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi.

Daromadlarga soliq solishda odatdagi yuridik shaxslarga qo'llaniladigan yondashuvlar individual tadbirkorlik uchun har doim ham mos kelmaydi, shu boisdan maxsus oddiylashtirilgan soliq rejimlari va soliq hisob-kitob usullarining qo'llanilishi nazariy jihatdan asoslangan yondashuv hisoblanadi.

Ijtimoiy adolatni ta'minlash maqsadida past daromadli aholini soliq yukidan himoya qilish, shu bilan birga yuqori daromadli subyektlar uchun progressiv yoki advalor shakldagi soliq stavkalarini joriy etish orqali soliq siyosatining qayta taqsimlovchi vazifasi ta'minlanadi.

Soliq solishning me'yoriy va amaliy asoslari milliy mehnat bozorining holati, aholi bandligi, umumiy ish haqi dinamikasi va inflyatsiya darajasi bilan uzviy bog'liq bo'lib, YaTT hamda O'O'B faoliyatini soliqqa tortish mexanizmlarini moslashuvchan va adolatli shaklda belgilashni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Adam Smith. (1776/1994). An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations. New York: Modern Library. (Adolat, tenglik, soddalik tamoyillari ilk nazariy asosi).
2. Alm, J., & Martinez-Vazquez, J. (2007). Taxing the hard-to-tax: Lessons from theory and practice. Amsterdam: Elsevier. (Ma'muriy samaradorlik, soddalik, inklyuzivlik masalalari).
3. Bird, R. M., & Zolt, E. M. (2019). Tax policy in emerging countries. Journal of Economic Perspectives, 33(4), 65–88. <https://doi.org/10.1257/jep.33.4.65>
4. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). (2019). Taxation of SMEs in OECD and G20 countries. Paris: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264314982-en>
5. Bird, R. M., & Zolt, E. M. (2005). Redistribution via taxation: The limited role of the personal income tax in developing countries. UCLA Law Review, 52(6), 1627–1695.
6. Torgler, B. (2007). Tax Compliance and Tax Morale: A Theoretical and Empirical Analysis. Edward Elgar Publishing.
7. Qurbonov, A. A. (2020). O'zbekistonda o'zini o'zi band qilganlarning huquqiy maqomi va soliq rejimlari (Fan nomzodi dissertatsiyasi). Toshkent davlat yuridik universiteti.
8. International Monetary Fund. (2023). Tax Policy Diagnostic Toolkit for Informality (IMF Fiscal Affairs Department). Retrieved from <https://www.imf.org>
9. Internal Revenue Service (IRS). (2023). Pass-Through Entities Overview. <https://www.irs.gov/businesses/small-businesses-self-employed/pass-through-entities>.
10. Brazil Federal Revenue. (2021). MEI Statistical Report.
11. Kenya Treasury. (2022). Hustler Fund Implementation Report.
12. France URSSAF. (2023). Auto-Entrepreneur Portal and Statistics.
13. German Federal Ministry for Labour and Social Affairs. (2020). Ich-AG Scheme Evaluation.
14. Republic of Turkey Social Security Institution. (2021). Bağ-Kur Data Overview.
15. International Labour Organization. (2021). Formalizing the Informal Economy. Geneva: ILO.
16. ECD. (2022). Taxing Wages and Social Contributions. Paris: OECD Publishing.
17. Boeri, T., & van Ours, J. (2013). The Economics of Imperfect Labor Markets (2nd ed.). Princeton University Press.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>